

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Георги Светлозаров Петрунов, Университет за национално и световно стопанство, научна специалност „Социология“*

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Социология“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд и решение за избор на рецензент.

Автор на дисертационния труд: Любка Андонова Костадинова

Тема на дисертационния труд: *„Трафик на хора в България – мерки и политики за противодействие на явлението“*

1. Информация за дисертанта

Дисертантката се е обучавала по докторска програма към катедра „Социология“ при Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ от месец септември 2020 година. Преди това в същия университет е завършила бакалавърска програма по специалност „Публична администрация“ и магистърска програма по специалност „Национална сигурност“.

Интересите на докторантката към проблематиката, свързана с противодействие на трафика на хора в България, са дългогодишни. Това е тема на успешно защитената ѝ през 2014 година магистърска теза в Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“. От 2012 година Любка Костадинова заема позицията на секретар на Местната комисия за борба с трафика на хора в гр. Благоевград. Така повече от десетилетие тя успешно съчетава своите изследователски интереси с професионалната си

реализация. Това е предпоставка за отлично познаване на проблематиката на дисертацията и практико-приложните приноси на нейния труд.

В качеството на секретар на местната комисия в гр. Благоевград към Националната комисия за борба с трафика на хора при Министерски съвет на Република България Любка Костадинова е натрупала много сериозен опит в работата по разнообразни проекти и обучения по темата на дисертацията за ученици, младежи, рискови групи и представители на институции, ангажирани с противодействие на престъплението „трафик на хора“.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем от 246 страници и е структуриран в увод, четири глави, заключение, три приложения и библиография. Всяка от четирите глави е съставена от три или четири съдържателни точки и една точка със синтезирани обобщения и изводи от съответната глава. Списъкът с използваната литература включва 46 източника на кирилица, 250 източника на латиница и девет интернет източника. В общия обем на дисертацията са включени и декларация за автентичност на труда, списък на използваните съкращения, списък на публикациите на докторантката по темата на дисертацията и самооценка на приносите на дисертационния труд.

В увода е представена актуалността на темата, свързана с глобалното разпространение на престъплението „трафик на хора“ и уязвимостта на България от явлението в контекста на развитието на дигиталните технологии и кризите с Ковид-19 и военни конфликти в региона. Обектът на изследването е определен в увода по следния начин: социалното явление „трафик на хора“, разглеждано като продукт на комплексни социални, икономически, културни и политически процеси, а предмета като: съвкупността от прилаганите мерки и политики за противодействие. Целта, поставена в дисертацията, е: да се разкрие състоянието и да се анализират и оценят мерките и политиките за противодействие на трафика на хора с оглед на тяхната ефективност в съответствие с международните и европейски стандарти и възможности за усъвършенстване. Целта е конкретизирана от шест задачи, които са ясно формулирани. В дисертацията е използван интердисциплинарен подход.

Проведено е авторско емпирично социологическо изследване, при което са използвани количествени и качествени методи за набиране на информация.

В уводната част е представена и тезата на дисертационния труд, която е следната: трафикът на хора е престъпление, което се интензифицира в условията на глобализацията се свят, независимо от съществуването на глобални политики за противодействие. В резултат на икономически и социални фактори, трафикът на хора се е превърнал в изключително доходоносно престъпление, основаващо се на принципите на търсене и предлагане, които включват влиянието на принудителни и притегателни фактори в държавите на произход и държавите на крайна дестинация за експлоатация на жертвите. Разработването на успешна стратегия за прилагане на политики за противодействие, насочени към уязвимите социални групи, изисква познаване и разбиране на ключовите му компоненти, тяхната обусловеност и средата на развитие.

Първа глава от дисертацията е посветена на историческите основи на трафика на хора. Съвременното престъпление „трафик на хора“ е разгледано като продължение на робството в различни епохи. Проследено е историческото развитие на робството в Древен Рим, Гърция, трансатлантическите робски практики и други. Представени са основни документи за ограничаване на робството, които започват да се приемат от XIX век. Въпреки тези усилия за ограничаване на робството, дисертацията показва, че икономическите стимули за експлоатация на хора не изчезват, а се преформатират в съвременни механизми, разпознавани днес като престъплението „трафик на хора“. То е представено като динамична система на контрол без формална собственост, поддържана от насилие, дългово заробване, документна зависимост и социална изолация. Разгледани са основни международно правни режими, играещи ключова роля за кодифициране на минимални стандарти и упражняване на политически натиск за борба с престъплението, като ясно е подчертано, че те са ефективни само, ако се прилагат чрез механизми за превенция, закрила и мониторинг на национално ниво. В обобщение на първата глава са изведени шест основни извода – универсалност и адаптивност на насилствения контрол при робските практики; устойчивото икономическо ядро на робството; еволюцията от собственост над роба към контрол при

експлоатацията; промяна на расовите аргументи за робството през колониалната епоха в икономическа принуда и бедност в съвременните общества; международния характер на нормативната рамка; необходимостта от комплексен подход в противодействието на трафика на хора.

Във втора глава е представена теоретична концептуализация на трафика на хора. Първата част от тази глава акцентира върху интериоризацията на трафика на хора, която е представена като: процес на институционално интегриране и нормативна интернализация на престъплението като тежко нарушение на правата на човека в рамките на международната правна система, което изисква холистичен и междусекторен отговор. В следващата част от втора глава са разгледани социологически интерпретации на трафика на хора и елементите, използвани при неговото дефиниране. Обсъдени са някои методологически подходи, използвани за изследване на обхвата, естеството и динамиката на трафика на хора. Представени са ползи от съчетаването на микросоциологически и макросоциологически перспективи при изследване на трафика на хора. Приложена е модифицирана версия на „push-pull“ модела, в която ключово значение придобива „задържащият“ фактор. В третата част от главата се акцентира на каузални зависимости между факторите за развитие на престъплението „трафик на хора“. Представена е причинно-следствена матрица на макрониво, мезониво и микрониво, като е подчертан синергичният ефект между нивата - колкото повече фактори се наслагват, толкова по-вероятно е въвличането в трафик на хора. Четвъртата част от главата е посветена на актуални тенденции при методите за набиране на жертви, като е описана трансформацията от офлайн към хибридни и изцяло дигитални схеми за набиране. Престъплението е представено във втора глава от дисертацията като: адаптивна, технологично и социално вградена система, която изисква интегриран и многостранен отговор. В обобщение на главата са изведени няколко извода: за динамичния и адаптивен характер на изследваното явление; за значението на културния и социален контекст при интериоризацията на престъплението; за многостепенната причинност на трафика на хора; за използването на дигиталната трансформация от трафикантите; за необходимостта от подход, съчетаващ социална работа,

правна помощ и финансово разследване.

В трета глава от дисертацията е представено авторското емпирично изследване. Използвани са два метода за набиране на информация от три групи респонденти - анкетно проучване сред ученици и дълбочинни интервюта с пострадали от трафик на хора и експерти по темата. Количествената информация е осигурена с анкетно проучване, което е проведено през 2024 година сред 273 ученици от 12 клас в училища в град Благоевград. Използван е стандартизиран въпросник, съставен основно от затворени въпроси. Качественият метод за набиране на информация – дълбочинни интервюта е приложен в периода август-октомври 2024 г. към 11 пострадали от трафик на хора и в периода ноември 2024 – януари 2025 г. към 11 експерти, работещи по противодействие на трафика на хора и закрилата на пострадали лица. Въпросниците, използвани при тези две групи респонденти, са полустандартизирани. Дълбочинните интервюта с пострадали са проведени с настанени в държавни приюти за жертви на трафик в градовете София, Варна и Бургас. Емпиричната информация, събрана с трите изследвания, не е представителна. Изводите и обобщенията от главата показват, че анкетираните ученици имат обща информираност по темата, но знанието им остава фрагментирано и слабо познават механизмите за защита. Основните фактори за уязвимост на жертвите са социално-икономически затруднения, бедност и безработица. Като основни канали за набиране на жертвите се утвърждават интернет и социални мрежи. Много от жертвите се колебят да търсят съдействие поради страх или недоверие в институциите. Превенцията е затруднена от разпокъсани кампании, ограничен обмен на добри практики и недостатъчна популярност на линиите за подкрепа на жертви. Като перспектива за дългосрочно ограничаване на трафика на хора в България е очертано целенасочено интегриране на образование, технологии и координирани институционални усилия.

Четвъртата глава от дисертацията е посветена на противодействието на трафика на хора. Представени са глобалните парадигми за противодействие на трафика на хора. Отчетено е, че в България е преодоляна правната хармонизация и предизвикателствата са свързани с устойчиво финансиране и свързване на социалните политики с превенцията, постигане на ефективна междуправителствена координация,

активно прилагане на механизмите за конфискация на незаконно придобито имущество и други. Представена е възможност за сертифициране на неправителствени организации, ангажирани с подпомагане на жертви на трафик, което да гарантира минимално ниво на професионални компетентности на НПО, да улесни изграждането на единна цифрова платформа за информация относно случаите на трафик на хора, да улесни връзките на НПО с дължимата корпоративна грижа по отношение на трафика на хора. Изводите и обобщенията в четвърта глава, които са свързани с наказателното преследване на трафика на хора е, че това е приоритет в противодействието на явлението, но институциите остават с ограничен капацитет. Подчертана е необходимостта от центриран подход към жертвата. Идентифицирана е липса на специализирани обучения и ресурси за идентификация на жертвите, които освен това имат и затруднен достъп до правна и социална подкрепа. Установена е разпокъсана информационна система и несъвместимост между базите данни на различните институции и НПО, което затруднява анализите на трафика на хора, точната оценка на риска и рационалното използване на ресурси.

В заключението на дисертацията са систематизирани основни изводи от проведеното изследване.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати и приноси

Дисертационният труд представя задълбочен и систематичен преглед на мерките и политиките за противодействие на трафика на хора в България. Утвърдените глобални парадигми в противодействието на трафика на хора са анализирани и интерпретирани от дисертантката с оглед възможностите за най-успешното им интегриране в българските условия. Предпоставка за отличното познаване мерките и политиките в противодействието на трафика на хора и възможностите за тяхното подобрене е и дългогодишната практическа работа на Любка Костадинова в тази сфера.

Резултат от дисертацията е много добър преглед на робството в историческа перспектива и продължението му до съвременните форми на престъплението „трафик на хора“.

Обоснован е подходът на автора към трафика на хора като многоаспектно социално явление, обусловено от исторически, икономически, социални, правни и културни фактори, като дълбоко вкоренена и адаптивна към съвременните условия практика.

Приносен характер има предложената многослойна аналитична рамка на престъплението „трафик на хора“, която интегрира дигитализацията с класическия модел „push–pull–retain“.

Проведено е авторско емпирично социологическо изследване, при което са използвани количествени и качествени методи.

В резултат от изследването са очертани някои тенденции при престъплението „трафик на хора“, като набиране на жертвите чрез използване на интернет и социални мрежи.

Изведен е индикатор за качествена оценка на социалните услуги, допълващ доминиращите количествени показатели.

Предложено е сертифициране на НПО, ангажирани с подпомагане на жертвите на трафик на хора с цел по-високо качество на предоставяните услуги и засилване на доверието между държавни институции и граждански сектор.

В резултат от дисертационното изследване са изведени конкретни препоръки за подобряване на националната политика за противодействие на трафика на хора. Такива са: създаване на единна цифрова платформа за споделяне на информация между ангажираните институции и НПО; интегриране на образователни програми сред учащи и уязвими групи; изграждане на мултидисциплинарни екипи с капацитет за провеждане на финансови разследвания; осигуряване на устойчиво ресурсно обезпечаване на социалните услуги за пострадали от престъплението; засилване на международното сътрудничество.

Представената самооценка на приносите на дисертацията е добре формулирана от докторантката и отговоря на постигнатото в труда.

4. Оценка на автореферата и публикациите по дисертацията

Представени са четири публикации по темата на дисертацията. Три от публикациите са в колективни томове от научни конференции, проведени в Югозападен университет „Неофит Рилски“ в рамките на докторантурата на Любка Костадинова. Една от публикациите е в списание.

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертацията.

5. Въпроси и препоръки

Дисертацията, както всяко друго научно изследване, позволява да се поставят различни въпроси. В рецензията ще се ограничи до два въпроса към дисертантката.

Първият въпрос е: Има ли специфики в проявленията на различните форми на трафик на хора и подходящите мерки за тяхното ефективно противодействие? По-конкретно, може ли да се очаква, че ще има различия, които да изискват специфично противодействие на трафика на хора при случаи, които са за международен трафик на хора и такива за вътрешен трафик; също така има ли специфики в зависимост от целта на трафика – с цел сексуална експлоатация, с цел трудова експлоатация и т.н., които специфики да налагат използването не на общ универсален модел на противодействие, а на диференциран към различните проявления на многоаспектното явление?

Вторият въпрос е свързан с важните изводи на дисертационното изследване за проблемите пред противодействието на трафика на хора, които в значителна степен остават едни и същи в продължение на години – необходимост от обучения; международно сътрудничество; липса на единна статистика; устойчиво ресурсно осигуряване за подпомагане на жертвите; необходимост от финансови разследвания и конфискация на незаконно придобито имущество; липса на разследвания на корумпирани служители, подпомагачи трафика; условни осъждания за трафикантите и т.н. Какви са причините, според дисертантката, в продължение на повече от две десетилетия да не може да се намери категорично решение на подобни проблеми в противодействието на трафика на хора в България?

Препоръката ми към Любка Костадинова е да продължи работата си в областта на противодействието на трафика на хора, която така добре познава и да допринесе за практическото приложение на изводите от дисертационното ѝ изследване, а в научен план да продължи с изследванията си по този важен проблем.

6. Заключение

Дисертацията е разработена в съответствие с нормативните изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, отразени в Закона за развитие на академичния състав на Република България, в Правилника за неговото приложение, както и изискванията на Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Изразявам положителното си становище за присъждане на Любка Андонова Костадинова на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Социология“.

Дата 29.08.2025 г.
гр. София

проф. д-р Георги Петрунов

REVIEW

By: *Prof. Georgi Svetlozarov Petrunov, University of National and World Economy, scientific specialty „Sociology“*

Regarding: Dissertation for the award of the educational and scientific degree of "doctor" in the *scientific discipline "Sociology"* at the Southwest University "Neofit Rilski"

Reason for presenting the review: member of the scientific jury for public defense of the dissertation and reviewer selection decision

Author of the dissertation: Lyubka Andonova Kostadinova

Dissertation topic: *„Trafficking in Human Beings in Bulgaria – Measures and Policies to Counteract the Phenomenon“*

1. Brief biographical data of the candidate

Lyubka Kostadinova has been studying in the doctoral program at the Department of Sociology at the Faculty of Philosophy of the Southwest University "Neofit Rilski" since September 2020. Previously, she completed a bachelor's degree in Public Administration and a master's degree in National Security at the same university.

The doctoral student's interests in the issues related to combating human trafficking in Bulgaria are long-standing. This is the topic of her master's thesis, which was successfully defended in 2014 at the Faculty of Law and History of the Southwest University "Neofit Rilski". Since 2012, Lyubka Kostadinova has held the position of Secretary of the Local Commission for Combating Human Trafficking in the city of Blagoevgrad. Thus, for more than a decade, she has successfully combined her research interests with her professional realization. This is a prerequisite for a good knowledge of the dissertation issue and for the practical contributions of her work.

As secretary of the local commission in the city of blagoevgrad to the national commission for combating human trafficking under the council of ministers of the republic of bulgaria, lyubka konstantinova has gained very serious experience in working on various projects and trainings on the topic of the dissertation for students, young people, risk groups and representatives of institutions engaged in combating the crime of "human trafficking".

2. General characteristics of the dissertation

The total volume of the thesis is 246 pages structured in an introduction, four chapters, conclusion, three annexes and a reference list. Each of the four chapters is composed of three or four parts and one part with a summary and findings from the respective chapter. The reference list includes 46 sources in Cyrillic, 250 sources in Latin, and nine Internet sources. The total volume of the dissertation also includes a declaration of authenticity of the work, a list of abbreviations used, a list of the doctoral student's publications on the topic of the dissertation, and a self-assessment of the contributions of the thesis.

The introduction presents the relevance of the topic related to the global spread of the crime of "human trafficking" and Bulgaria's vulnerability to the phenomenon in the context of the development of digital technologies and the Covid-19 crises and military conflicts in the region. The object as defined in the introduction of the dissertation is the social phenomenon of "human trafficking," viewed as a product of complex social, economic, cultural, and political processes; the object of the study is the set of measures and policies implemented to combat it. The aim of the dissertation is to reveal the current situation and to analyze and evaluate the measures and policies for combating human trafficking in terms of their effectiveness in accordance with international and European standards and opportunities for improvement. The goal is specified by six tasks that are clearly and precisely formulated. The dissertation uses an interdisciplinary approach. An author's empirical sociological study was conducted, which used quantitative and qualitative methods for collecting information.

The introductory part also presents the thesis of the dissertation, which is as follows: human trafficking is a crime that is intensifying in the context of a globalizing world, despite the existence of global policies to combat it. As a result of economic and social factors, human trafficking has become an

extremely lucrative crime based on the principles of supply and demand, which include the influence of push and pull factors in the countries of origin and the countries of final destination for the exploitation of victims. Developing a successful strategy for implementing counter-trafficking policies targeting vulnerable social groups requires knowledge and understanding of its key components, their interdependence, and the environment in which they develop.

The first chapter is devoted to the historical foundations of human trafficking. The modern crime of "human trafficking" is examined as a continuation of slavery in different eras. The historical development of slavery in Ancient Rome, Greece, transatlantic slave practices and other. The main documents for the limitation of slavery, which began to be adopted in the 19th century, are presented. Despite these efforts to combat slavery, the dissertation shows that the economic motives for the exploitation of people do not disappear, but are reformatted into modern mechanisms, recognized today as the crime of "human trafficking". It is presented as a dynamic system of control without formal property, maintained by violence, debt bondage, documentary dependence, and social isolation. The main international legal regimes that play a key role in codifying minimum standards and exerting political pressure to combat crime are examined, clearly emphasizing that they are only effective if implemented through mechanisms for prevention, protection and monitoring at the national level. In summary of the first chapter, six main conclusions are drawn – universality and adaptability of coercive control in slave practices; the sustainable economic core of slavery; the evolution from ownership of the slave to control in exploitation; transformation of racial arguments for slavery during the colonial era into economic coercion and poverty in contemporary societies; the international nature of the regulatory framework; the need for a comprehensive approach to combating human trafficking.

Chapter two presents a theoretical conceptualization of human trafficking. The first part of this chapter focuses on the internalization of human trafficking, which is presented as: a process of institutional integration and normative internalization of the crime as a serious human rights violation within the international legal system, which requires a holistic and intersectoral response. The next part of the second chapter examines sociological interpretations of human trafficking and the elements used in its definition. Some methodological approaches used to study the scope, nature and dynamics

of human trafficking are discussed. The benefits of combining microsociological and macrosociological perspectives in studying human trafficking are presented. A modified version of the "push-pull" model is applied, in which the "retain" factor acquires key importance. The third part of the chapter focuses on causal dependencies between the factors for the development of the crime of "human trafficking". A cause-and-effect matrix is presented at the macro, meso and micro levels, emphasizing the synergistic effect between the levels - the more factors overlap, the more likely involvement in human trafficking is. The fourth part of the chapter is dedicated to current trends in victim recruitment methods, describing the transformation from offline to hybrid and fully digital recruitment schemes. The crime is presented in the second chapter of the dissertation as: an adaptive, technologically and socially embedded system that requires an integrated and multifaceted response. In summary, the chapter draws several conclusions: on the dynamic and adaptive nature of the phenomenon under study; on the importance of the cultural and social context in the interiorization of the crime; on the multi-level causality of human trafficking; on the use of digital transformation by traffickers; on the need for an approach combining social work, legal aid and financial investigation.

The third chapter of the dissertation presents the author's empirical research. Two methods were used to collect information from three groups of respondents - a questionnaire survey among students and in-depth interviews with victims of human trafficking and experts on the topic. Quantitative information was provided by a survey conducted in 2024 among 273 12th grade students in schools in the city of Blagoevgrad. A standardized questionnaire was used, consisting mainly of closed questions. The qualitative method of gathering information - in-depth interviews was applied in the period August-October 2024 to 11 victims of human trafficking and in the period November 2024 - January 2025 to 11 experts working on countering human trafficking and protecting victims. The questionnaires used with these two groups of respondents were semi-standardized. The in-depth interviews with victims were conducted with those accommodated in state shelters for victims of trafficking in the cities of Sofia, Varna and Burgas. The empirical information collected in the three studies is not representative. The conclusions and summaries from the chapter show that the surveyed students have a general awareness of the topic,

but their knowledge remains fragmented and they have little knowledge of the mechanisms for protection. The main factors of vulnerability of victims are socio-economic difficulties, poverty and unemployment. The Internet and social networks are established as the main channels for recruiting victims. Many victims hesitate to seek assistance due to fear or distrust in institutions. Prevention is hampered by fragmented campaigns, limited exchange of good practices and insufficient awareness of victim support lines. A targeted integration of education, technology and coordinated institutional efforts has been outlined as a perspective for long-term reduction of human trafficking in Bulgaria.

The fourth chapter of the dissertation is dedicated to countering human trafficking. The global paradigms for countering human trafficking are presented. It is noted that legal harmonization has been overcome in Bulgaria and the challenges are related to sustainable financing and linking social policies with prevention, achieving effective interdepartmental coordination, active implementation of mechanisms for confiscation of illegally acquired property and others. An opportunity has been presented for certification of non-governmental organizations engaged in assisting victims of trafficking, which would guarantee a minimum level of professional competencies of NGOs, facilitate the creation of a single digital platform for information on cases of human trafficking, and facilitate the connections of NGOs with corporate due diligence regarding human trafficking. The conclusions and summaries in the fourth chapter, which are related to the criminal prosecution of human trafficking, are that this is a priority in countering the phenomenon, but the institutions remain with limited capacity. The need for a victim-centered approach is emphasized. A lack of specialized training and resources for victim identification is identified, who also have difficulty accessing legal and social support. A fragmented information system and incompatibility between the databases of different institutions and NGOs have been identified, which makes it difficult to analyze human trafficking, accurately assess risk, and rationally use resources. The conclusion of the dissertation systematizes the main findings from the research conducted.

3. Assessment of the scientific and applied-scientific results and contributions

The dissertation presents an in-depth and systematic review of measures and policies to counter human trafficking in Bulgaria. The established global paradigms in countering human trafficking are well analyzed and interpreted by the doctoral candidate with a view to the possibilities for their most successful integration into Bulgarian conditions. A prerequisite for the excellent knowledge of measures and policies in countering human trafficking and the possibilities for their improvement is Lyubka Konstantinova's many years of practical work in this field.

The result of the dissertation is a very good overview of slavery in a historical perspective and its continuation to modern forms of the crime of "human trafficking".

The author's approach to human trafficking is justified as a multifaceted social phenomenon, determined by historical, economic, social, legal and cultural factors, as a deeply rooted and adaptable practice to modern conditions.

The proposed multi-layered analytical framework of the crime of "human trafficking" has a beneficial character, integrating digitalization with the classical model „push–pull–retain“.

An author's empirical sociological study was conducted, which used quantitative and qualitative methods.

As a result of the study, some trends in the crime of "human trafficking" have been outlined, such as recruiting victims through the use of the Internet and social networks.

An indicator for the qualitative assessment of social services has been derived, complementing the dominant quantitative indicators.

Certification of NGOs engaged in assisting victims of human trafficking has been proposed with the aim of higher quality of services provided and strengthening trust between state institutions and the civil sector.

As a result of the dissertation research, specific recommendations have been derived for improving the national policy to counter human trafficking. These include: creating a single digital platform for sharing information between involved institutions and NGOs; integrating educational programs among learners and vulnerable groups; building multidisciplinary teams with the capacity to conduct financial investigations; ensuring sustainable resource provision for social services for victims of crime; strengthening international cooperation.

The presented self-assessment of the dissertation's contributions is well formulated by the doctoral student and responds to what has been achieved in the work.

4. Evaluation of the abstract and dissertation publications

Four publications on the topic of the dissertation are presented. Three of the publications are in collective volumes of scientific conferences held at the Southwest University "Neofit Rilski" within the framework of Lyubka Konstantinova's doctoral studies. One of the publications is in a journal.

The abstract correctly reflects the content of the dissertation.

5. Questions and recommendations

The dissertation, like any other scientific research, provides for a variety of questions to be raised. I'll limit my review to two questions.

The first question is: Are there specifics in the manifestations of the various forms of human trafficking and the appropriate measures for their effective counteraction? Specifically, can it be expected that there will be differences that require specific countermeasures to human trafficking in cases of international human trafficking and those of internal trafficking; also, are there specificities depending on the purpose of trafficking – for the purpose of sexual exploitation, for the purpose of labor exploitation, etc., which specificities would require the use not of a general universal model of counteraction, but of one differentiated to the various manifestations of the multifaceted phenomenon?

The second question is related to the important conclusions of the dissertation research on the problems facing the fight against human trafficking, which have largely remained the same for years – the need for training; international cooperation; lack of unified statistics; sustainable resource provision to support victims; financial investigations and confiscation of illegally acquired property; lack of investigations of corrupt officials aiding trafficking; conditional sentences for traffickers, etc. What could be the reasons, according to the doctoral candidate, for more than two decades no definitive solution to such problems in combating human trafficking in Bulgaria to be found?

My recommendation to Lyubka Kostadinova is to continue her work in the field of combating human trafficking, which she knows so well, and to contribute to the practical application of the conclusions from her dissertation research, and in scientific terms, to continue her research on this important issue.

6. Conclusion

The dissertation has been developed in accordance with the regulatory requirements for awarding the educational and scientific degree of "doctor", according to the Law on Academic Staff Development in the Republic of Bulgaria, to the Regulations for its implementation, as well as to the requirements of Southwest University "Neofit Rilski".

I express my positive opinion on awarding Lyubka Kostadinova the educational and scientific degree of "doctor" in the scientific specialty "Sociology".

29.08.2025

Sofia

Prof. dr. Georgi Petrunov